

jamk.fi

**Tilapuhe avoimissa
oppimisympäristöissä
– Onerva-koulu**

Aleksandra Anni-Emilia Hämäläinen

Opinnäytetyö
Syyskuu 2017
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala
Restonomi (AMK)
Palveluiden tuottamisen ja johtamisen tutkinto-ohjelma

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

JAMK University of Applied Sciences

Tekijä(t) Hämäläinen, Aleksandra Anni-Emilia	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK Sivumäärä 43
Työn nimi Tilapuhe avoimissa oppimisympäristöissä	
Tutkinto-ohjelma Palvelujen tuottaminen ja johtaminen	
Työn ohjaaja(t) Soili Partanen	
Toimeksiantaja(t) -	
Tiivistelmä <p>Tämä opinnäytetyö käsittelee Valteri-verkoston Jyväskylän Onerva-koulua ja siihen liittyvää tilapuhetta. Onerva on mallikoulu ja siksi haluttiin tutkia tilapuheen kautta, mitä tilaominaisuuksia pidettiin kaikista arvokkaimpina ja mitä ominaisuuksia kannattaa siirtää uusiin oppimisympäristöihin. Lisäksi haluttiin selvittää kokemusta uudesta avautuvasta oppimisympäristöstä ja sitä, mihin kävijät Onervaa puheessaan vertasivat. Rakennettu ympäristö muodostuu myös verbaalisesti. Puhe rakentaa sitä, miten puhuja ymmärtää tilan. Siksi tilapuheen tutkiminen on tärkeää. Tilapuheesta saadaan lähtökohtia mm. kouluympäristöjen kehittämiseen.</p> <p>Työ toteutettiin laadullisena tutkimuksena hyödyntäen laadullisen sisällönanalyysin menetelmiä. Tutkimusaineisto kerättiin viisi avointa kysymystä sisältävällä kyselylomakkeella, joka jaettiin yhteensä 53 vastaajalle. Vastauksista redusoidtiin yhteensä 95 ilmausta, jotka edelleen klusteroitiin ja abstrahoitiin. Abstrahoinnin perusteella työssä käsitellään tutkimuskysymysten mukaisia pääteemoja, joita ovat 1) vertauskuvat, 2) avoimuus ja 3) skaalautuvuus. Lisäksi tehtiin kahden kokeneen ammattilaisen asiantuntijahaastattelut.</p> <p>Koulun uusi arkkitehtuuri nähtiin hyvin myönteisenä. Koulu vertautui satumaahan ja kävijät löysivät paljon niin pieniä kuin suuriakin yksityiskohtia, jotka he voisivat toteuttaa omissa kouluympäristöissään.</p> <p>Tutkimuksen lopputuloksena voidaan nähdä avautuvan konseptin onnistuneisuus. Niin ajatus kuin toteutuskin kohtasivat kävijän ja tarkoituksenmukainen toiminta uudenlaisen oppimiskäsityksen tukemiseksi, nähtiin mahdollisena.</p>	
Avainsanat (asiasanat) Oppimisympäristö, tilapuhe, fyysinen kouluympäristö, fyysinen oppimisympäristö, avoimuus, avautuvuus, skaalautuvuus, metaforat	
Muut tiedot -	

Author(s) Hämäläinen, Aleksandra Anni-Emilia	Type of publication Bachelor's thesis	Date October, 2017
	Number of pages 43	Language of publication: Finnish
		Permission for web publication: x
Title of publication Talking about open learning environment		
Degree programme Degree programme in Services Management		
Supervisor(s) Partanen, Soili		
Assigned by -		
<p>Description</p> <p>This thesis is about Onerva school unit of Valteri-special schools network. Onerva school being a model school, it was essential to explore what features would be the most valuable, possibly those preferred for other new learning environments or to develop old environments. It was also important to understand the experience that people who visited Onerva have about the open concept and that what are those metaphors involved in their speech about Onerva. Speech explains how the speaker understands the space and its essence. The aim of this thesis was to study the comments of visitors to the Onerva school.</p> <p>The work was conducted as qualitative research using the methods of qualitative content analysis. The research material was collected with a questionnaire containing five open-ended questions, which was distributed to 53 respondents. From which 95 concepts could be reduced. These were clustered and abstracted. Finally, according to research problems, the study consisted of the following themes 1) metaphors, 2) openness/transparency and 3) scalability. Additionally elite interview of two experienced school professional was conducted.</p> <p>The new architecture of the school was narrated very positively. The school was even compared to a fairy tale, and visitors found smaller and bigger details they could take to their own school environments. The outcome of the research can be seen as the success of the open concept. Accordingly, the concept as implemented met the user of the space, and the new concept of learning was considered possible.</p>		
<p>Keywords (subjects)</p> <p>Learning environment, talk, physical school environment, physical learning environment, openness, transparency, scalability, metaphors</p>		
Miscellaneous -		

Sisältö

1 Johdanto	1
2 Koulurakennukset fyysisinä oppimisympäristöinä	3
2.1 Fyysinen oppimisympäristö	3
2.2 Koulurakennukset ennen	6
2.3 Uusi koulu: Suljetusta avoimeen	8
3 Tilapuhe oppimisympäristöissä	11
3.1 Tilapuhe rakentaa maailmaa	11
3.2 Koulutilat oppilaiden puheissa	12
4 Tutkimustehtävät	13
5 Tutkimuksen suorittaminen	13
5.1 Tutkimuskontekstina avautuva oppimisympäristö	13
5.2 Osallistujat, aineisto ja sen hankkiminen	18
5.3 Aineistojen analysointi	20
6 Tulokset	21
6.1 Koulu on kuin satumaa	21
6.2 Skaalautuvuus	23
6.3 Avautuvuus	24
6.4 Asiantuntijahaastattelut: Avautuvuus ja tulevaisuuden koulu	26
7 Johtopäätökset	29
8 Pohdinta	31
Lähteet	33
Liitteet	36
Liite 1. Saatekirje ja kyselylomake	36
Liite 2. Asiantuntijahaastattelun teemat	38

Kuviot ja kuvat

Kuvio 1. Laadukkaan koulurakennuksen kriteerit Nevarin (2013) määrittelemänä..	4
Kuvio 2. Koulurakennuksen vaikutukset oppimiseen välillisesti	5
Kuvio 3. Onervan eri tilojen käyttö Nevaria mukaillen	15
Kuvio 4. Koulun eri vyöhykkeet (Nevari 2013)	15
Kuva 1. Jyväskylä Puistokoulu. Rakentamista eri aikoina	7
Kuva 2. Vantaa Dickursby Skola. Vanhaa ja uutta. Oikealla liki 100-vuotias kyläkoulu, keskellä 1950-luvulla rakennettu kansakoulu ja vasemmalla 2000-luvulla rakennettu peruskoulu	8
Kuva 3. Maja – hiljaisen työskentelyn alue. Ikkunasta voi katsella aula-alueen hyörintää, keskittyen itse äänieristetyn tilan rauhassa omaan työskentelyyn.....	14
Kuva 4. Onervan pääsisäänkäynti	16
Kuva 5. Väriä ja valoa Onervan käytävillä. Kuvassa näkyvillä myös näkövammaisia kulkemisessa opastava merkki lattiassa	17

1 Johdanto

Tila ja aika ovat kaiken olemisen peruskategorioita. Tilan ja ajan hahmottaminen, niihin orientoituminen ja niiden käsitteellistäminen ovat inhimillisen käyttäytymisen perusteemoja, jotka mahdollistavat esimerkiksi liikkumisen fyysisessä ja sosiaalisessa tilassa. (Junkkala & Sääsilahti 1999, 20).

Kaikki ihmisen toiminta tapahtuu jossakin ympäristössä. Toiminnallaan ihminen myös muokkaa ympäristöään (Junkkala & Sääsilahti 1999, 20). Voidaankin ajatella, että myös puhe on toimintaa, jolla ihminen rakentaa ympäröivää tilaa sekä niin omaa kuin muidenkin, kokemusta siitä.

Hyvä ympäristö tukee ihmisen toiminnan tavoitteita ja huono ympäristö voi puolestaan osoittautua esteeksi. Ihminen on siis jatkuvassa vuorovai-kuksessa ympäristönsä kanssa. (Tapaninen & Kotilainen 2002, 90.) Ihminen kokee ympäröivää tilaansa jatkuvasti kaikilla aisteillaan joko tietoisesti tai alitajuisesti. Tilassa ollessaan ihmisen voimakkain aistimus on usein visuaalinen (Airo 2014, 20). Vaikuttajina ovat myös tuoksut, äänet, muut ihmiset, lämpötila ja (pintojen) tuntu. Siksi kaikki tekijät fyysisessä ympäristössä ovat merkityksellisiä ja synnyttävät kokemuksia, varsinkin jos ajatellaan lapsia, joilla saattaa olla aistien suhteen ongelmia (Tikkanen 2011, 61).

Miksi sitten tutkia ihmisten puhetta tiloista? Kokemus ympäröivästä heijastuu puheesta. Valitsemme sanamme ja toimintamme, jopa sen, puhummeko jostain tietystä kokemuksesta vai emme, sen kautta mitä olemme kokeneet. Kokemus siis heijastuu ”tilapuheeseen”. Esimerkiksi valtavassa kirkossa ihminen voi tuntea Jumalan läsnäolon ja Lapin erämaakämpässä oman olemassaolonsa pienuuden verrattuna seinien ulkopuolella olevaan jylhyyteen. Kämpä voi myös herättää turvallisuuden ja pesämäisen kotoisuuden tunteita. Vaikutukset ovatkin usein hyvin monisyisiä. Tilat ja tilaan meneminen aiheuttavat siis mahdollisesti todella vahvoja tunteita ja vaikutteita, antavat syötteitä. Jos onnistutaan luomaan tarkoituksellinen tila, joka antaa syötteen siihen suuntaan, mihin tilan on tarkoituskin, voidaan ajatella, että tilaratkaisuissa ollaan onnistuttu organisaation tavoitteiden mukaisesti, edesauttaen tarkoituksenmukaisen toiminnan toteutumista.

Julkisista tiloista useimmille suomalaisista lienee tutuin on koulu. Jokaista meistä koskee oppivelvollisuus, joka suoritetaan tavallisesti koulurakennuksessa. Samassa koulutilassa vietetään päivän aktiivisimmat ja talvisaikaan myös valoisimmat tunnit. Samassa huoneessa voidaan viettää vuoden päivät, ja samassa rakennuksessa jotkut kuluttavat jopa koko oppivelvollisuusajan, yhdeksän vuotta. Koulutila, koulurakennus, on siten helppo tunnistaa, sillä meillä kaikilla on siitä yhteinen vahva kokemus.

Koulutiloista puhutaan nykyään hyvin paljon, myös siksi, että monet sairastuvat niissä. Homekoulusta ovat kuulleet kaikki. Ankarimmat arviot väittävät, että jopa 12 - 18 % koulutiloista on vaurioituneita (Roininen & Eronen 2015). Enää ei siis riitä, että korjataan vanhoja vioittuneita tiloja, vaan halutaan tehdä uutta, samalla kehittämällä niin tilaratkaisuja kuin opetustakin. Tilojen muuttumisen ja opetuksen kehittämisen voidaan osittain nähdä kulkevan rinnakkain tai vähintäänkin seuraten toinen toistaan. Opetusta tosin ohjailevat myös laki oppivelvollisuudesta ja käsitykset lasten hyvinvoinnista ja kehityksen tukemisesta.

Julkisessa rakentamisessa tiloihin ladataan uusia käsityksiä. Tiloja suunnitellaan tehokkuus ja muuntojoustavuus mielessä, unohtamatta yhteisöllisyyttä ja innovatiivisuutta. Tilojen halutaan kannustavan kekseliäisyyteen ja tiimityöskentelyyn.

Aiempi oppimiskäsitys näki oppijan passiivisena valmiin tiedon vastaanottajana. Opettajalla oli tässä mekanistisessa mallissa tietoa, jonka hän kertoi luokan edessä oppilaille, jotka istuivat kuuntelemassa pulpeteissaan. Nyt koululainen nähdään aktiivisena ja itsenäisenä tiedonhankkijana, jolle tietoa on saatavilla monelta taholta ja joka voi hyödyntää monia eri oppimistapoja yhdessä toisten oppilaiden kanssa.

Mitä on tapahtumassa, kun koulu ei näytäkään enää sellaiselta koululta, jonka olemme tottuneet kohtaamaan. Koulusta on tullut oppimisympäristö, joka niin nähdään, kuin myös koetaan ja aistitaan, sekä otetaan mukaan varsinaisen koulurakennuksen ulkopuolelle.

Tässä opinnäytetyössä selvitetään uudenlaiseen koulutilaan liittyvää puhetta. Tarkastellaan sitä, mitä uusista koulutiloista puhutaan, ja mitä merkityksiä sanat luovat ja kantavat. Kiinnostuin luokkahuoneista ja myöhemmin koulutiloista jo

ammattikorkeakouluopintojeni alussa. Silloin saimme tilaisuuden rakentaa uudenlaisen luokkahuoneen osana opintojamme.

Tutkimuskontekstinani on Jyväskylään rakennettu avautuvan oppimisympäristön ideaan perustuva Valtion erityiskouluverkoston eli Valteri-verkoston Onerva-koulu. Kuvaan työssäni koulurakennusta ja sen rakentamiseen liittyvää avoimuuden konseptia. Opinnäytetyön taustaksi selvitän koulurakentamisen historiaa Suomessa. Sen jälkeen selvitän, miten puhe tiloista rakentaa käsityksiä ja miten koulutilat määritellään ihmisten puheissa. Tutkimusaineiston kokoon kysymällä kuvauksia Onerva-koulussa vierailleilta ihmisiltä ja kahta asiantuntijaa haastatellen.

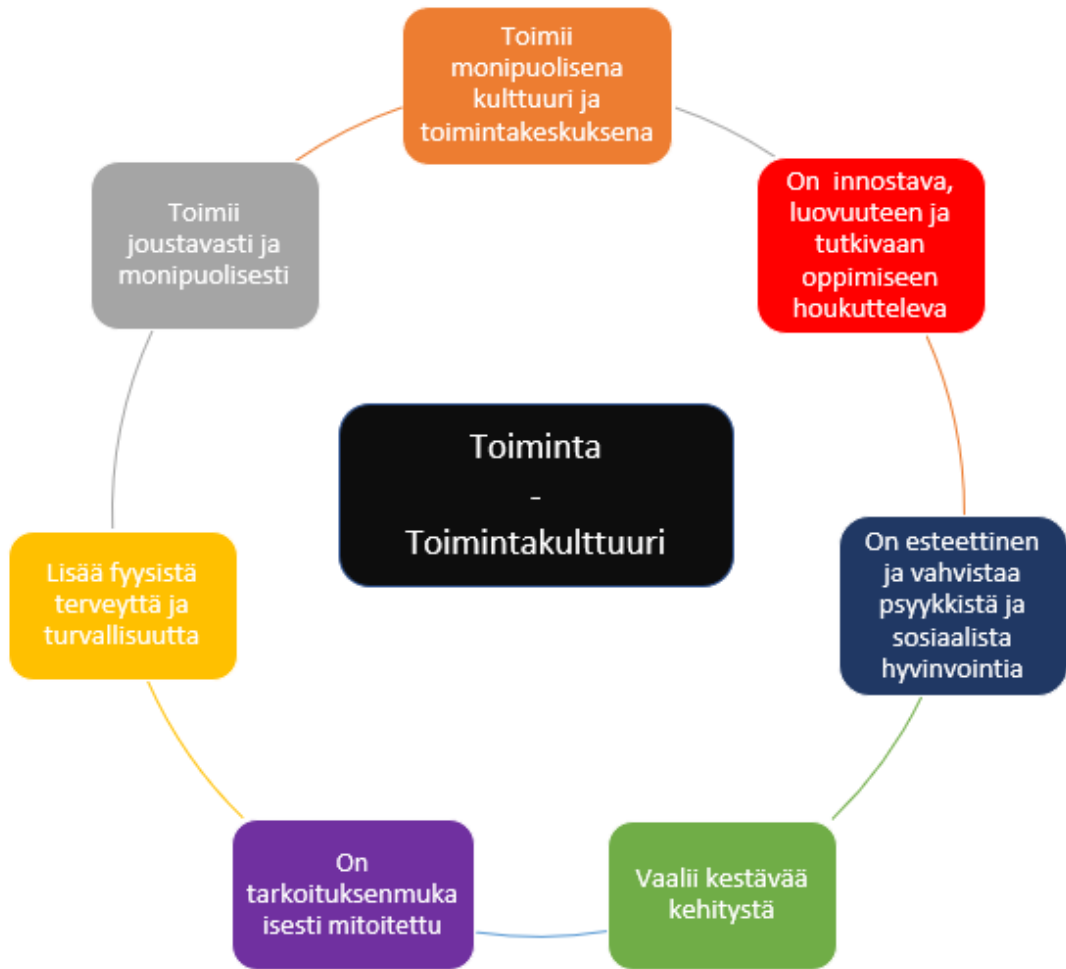
2 Koulurakennukset fyysisinä oppimisympäristöinä

Tässä luvussa käsitellään oppimisympäristöä ja siihen liittyviä käsitteitä, mm. määritellään fyysisen oppimisympäristön käsite, valotetaan koulutarkentamisen historiaa sekä siihen liittyviä oppimisen käsityksiä. Lopuksi kuvataan modernin oppimiskäsityksen mukaista avointa oppimisympäristöä.

2.1 Fyysinen oppimisympäristö

Oppimisympäristöt voidaan jakaa kolmeen perustyyppiin (Erlaisia oppimisympäristöjä 2010, perustuen Manninen 1996, Matikainen & Manninen 2000 ja Manninen & Pesonen 1997 lähteisiin). Näitä ovat 1) avoin tai suljettu oppimisympäristö, 2) kontekstuaalinen oppimisympäristö sekä 3) teknologiapohjainen oppimisympäristö. Mielikuvien perusteella oppimisympäristöt voidaan jakaa myös seuraavasti: fyysinen, sosiaalinen, tekninen, paikallinen ja didaktinen. Tässä opinnäytetyössä keskitytään fyysiseen oppimisympäristöön.

Oppimisympäristöjen huomioiminen ja kehittäminen on oleellista, mikäli halutaan tarjota mahdollisimman tehokasta ja mielekästä opetusta, joka täyttää oppijan tarpeet vaaditun oppimistason saavuttamiseksi. Ympäristö vaikuttaa monella tavalla myös oppimiseen. Ympäristö luo innostavaa ja oppimista käynnistävää toimintaa, se myös tukee ja antaa välineitä sekä mahdollistaa vuorovaikutuksen. (Erlaisia oppimisympäristöjä 2010.)

Kuvio 1. Nevarin (2014) käyttämät laadukkaan koulurakentamisen kriteerit, rakennustietokortin RT 96-10938 perusteella

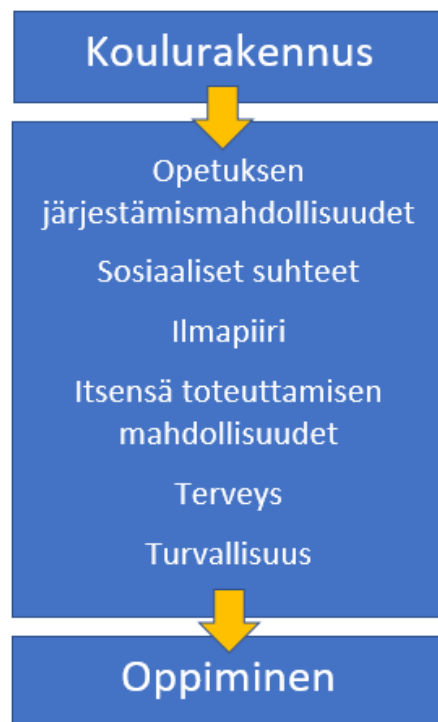
Fyysisellä koululla (Gordon 1999) tarkoitetaan koulun fyysisiä puitteita, mutta eräät tutkijat, kuten Gordon (1999) liittävät siihen myös koulun aikajärjestelyt ja tilankäyttöön liittyviä sääntöjä, joiden mukaan koululaisia esimerkiksi ryhmitellään ja hallitaan. Paju (2016, 21) jatkaa samalla linjalla: Kulurakennuksissa on aina tiloja, jotka ovat auki kaikille, mutta niissä on myös lukittuja paikkoja. Lukitut paikat ovat auki tietyn aikataulun mukaan. Paikkoihin voi liittyä sääntöjä siitä, milloin niissä voi olla (esim. WC:t tai käytävät ja aulat). Pajun (2016, 21) mukaan näin rakennuksessa vaikutetaan käyttäytymiseen, siihen miten siellä saa/voi liikkua, olla yhdessä tai toteuttaa omia tarpeitaan.

Peruskoulun opetussuunnitelma (Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,27-28) liittää fyysiset tilat yhdeksi tekijäksi, jolla voidaan tukea oppimista,

luovuutta ja koko yhteisön kehittymistä. Myös laki (Valtioneuvoksen asetus 422/2012) määrittelee, mitä oppimisympäristö tarkoittaa. Se on ensinnäkin fyysinen tila, mutta oppimisympäristönä pidetään myös tarvikkeita ja ihmisten toimintaa, joka tähtää oppimiseen koko yhteisössä sekä koulun sisällä, että sen ulkopuolella.

Valtioneuvoston asetus (422/2012) luettelee vielä erikseen tilojen laatuun liittyviä yksityiskohtia, joista fyysiseen oppimisympäristöön liittyvät erityisesti ergonomia, esteettisyys, akustiikka, valaistus, ilman laatu, siisteys ym. Perusopetuslaissa on myös säädöksiä tiloista, uutena mm. että oppilaalla on oikeus turvalliseen ympäristöön (POL 628/1998, 29 §).

Kuvioon 2 on tiivistetty fyysisen koulurakennuksen yhteydet oppimiseen. On selvää, että fyysinen ympäristö vaikuttavaa paitsi oppimiseen, myös opetukseen sekä terveyteen ja turvallisuuteen. Näiden lisäksi fyysinen oppimisympäristö on merkittävä myös koulun ilmapiirin, ihmissuhteiden ja itsensä toteuttamisen näkökulmasta.

Kuvio 2. Kuuskorven (2012, 24) kuvaamat koulurakennuksen välilliset vaikutukset oppimiseen Nuikkisen (2009,95) mukaan.

2.2 Koulurakennukset ennen

Suomalaisen koulurakennuksen ja luokkahuoneen historia alkaa 1200-luvulta, Turun katedraaliskoulun ”pään pänttäys”-opiskelutekniikoiden mukaisena. Koulussa jäljennettiin ja opeteltiin ulkoa lähinnä hengellisiä asioita (Turun katedraaliskoulu 2016) ja tilaratkaisut huomioivat sen aikaisen opetus- ja oppimistyylin. Koulut olivat kirkon vieressä, ja historiallisista kuvista nähdään, että luokkahuoneissa opettaja oli oppilaita ylempänä ja oppilaat kopioivat opettajan määräämää asiaa vahatauluihin kirjoituspuikoilla (Ikonen 2015).

Oppivelvollisuuskoulutus alkoi Suomessa 1920-luvulla. Opetustiloja oli tuolloin jo valmiiksi käytössä. Koulut olivat kylän ”kulttuurikeskuksia”, ja opettajat asuivat niissä (Koulurakentaminen 2016). Sotien jälkeen 1940 - 1950-luvuilla Suomeen rakennettiin ennätysmäärä kouluja, usein saman tyyppisiä tai samoja pohjapiirustuksia noudattaen. Tuon ajan kouluja Arkkitehtuurimuseo kuvaa seuraavalla tavalla:

Sotien jälkeen pienet puiset tyyppikoulut valtasivat maaseudun. Kaupunkeihin ja taajamiin syntyi puolestaan suomalaisen koulutalon juureva perusmalli, monikerroksinen, satulakattoinen rakennus. Talo seisoi yleensä pihan tai urheilukentän laidalla. Luokkahuoneet olivat yhdessä ja voimistelusalit toisessa siivessä. Järjestely juonsi juurensa edellisen vuosikymmenen tilaratkaisuista. Funktionalismille tyypillisiä pelkistettyjä muotoja pehmenettiin materiaalirunsaudella ja suorakulmaisuudesta poikkeavilla yksityiskohdilla. Ulkoseinissä sileäksi rapatun pinnan tilalle tuli punatiili tai useiden materiaalien yhdistelmä. (Koulurakentaminen 2016.)

1970-luvulla koulurakentamista määrittivät sen aikainen peruskoululainsäädäntö ja opetussuunnitelma sekä valtionavun mukana tulleet tarkat määräykset ja mitoitus. Tavoitteena olivat entistä avoimemmat ratkaisut:

Perinteinen koulutyyppi ei [1970-luvulla] soveltunut uuteen järjestelmään, ja vanhoja kouluja ryhdyttiinkin korjaamaan peruskoululle sopiviksi. Uusiin kouluihin rakennettiin kirjastot lukusaleineen sekä auditoriot, joissa koko koulu saattoi kokoontua yhtä aikaa. Uutuus oli maisemaluokka, joka voitiin jakaa liikuteltavilla väliseinillä pienempiin osiin. Aineluokka eli kiertojärjestelmä yleistyi yläasteen kouluissa ja lukioissa. Eri oppiaineilla oli omat opetustilansa, joihin oppilaat välituntien aikana siirtyivät. Tiloista tehtiin avoimia: luokkahuoneet liitettiin lasiseinien käytäviin. Pienryhmät saivat omat soppensa tai ”pilttuunsa. (Koulurakentaminen 2016.)

Mitä sitten näemme nykyluokassa? Luokahuone oli ja on usein edelleen tila, jossa on jokaiselle lapselle oma paikka (mahdollisesti edelleen pulpetti), opettajan kirjoituspöytä luokan lyhyellä sivulla, sen takana taulu, valkokangas tai nykyään älytaulu. Luokassa olevat ja opettajan työskentelyä tukevat välineet ovat hänen pöydällään. Niitä ovat olleet aikojen saatossa mm. karttakeppi, havaintovälineet, liitu ja nykyään esimerkiksi tietokone tai tabletti. Ikkunat sijaitsevat yleensä huoneen toisella, pitkällä seinällä. Oppilaat istuvat opettajaan päin pareittain tai yksin, opettajan suunta on oppilaisiin päin. Joskus pulpetit voidaan järjestää ryhmätyötä varten vastakkain.

Koulurakentamisen aikakaussidonnaisia esimerkkejä ei tarvitse kaukaa hakea. Usein koulurakentamisen eri aikakaudet ovat edelleen selvästi nähtävillä. Vanhaa ei useinkaan ole kokonaan purettu, vaan rakennettu laajennusosia ja peruskorjattu vanhaa rakennuskantaa. Tästä löytyy monia hyviä esimerkkejä, esimerkiksi Puistokoulu Jyväskylän keskustassa (kuva 1) sekä Vantaalla Dickursby Skola (kuva 2). Vanha ja uusi voivat siis toimia ja tukea oppijoiden sekä opettajien tarpeita sulassa sovussa, kylki kyljessä.

Kuva 1. Jyväskylä, Puistokoulu. Koulurakentamista eri aikoina. Kuva: Anni Hämäläinen©.

Kuva 2. Vantaa, Dickkursby Skola. Oikealla liki 100-vuotias kyläkoulu, keskellä 1950-luvulla rakennettu kansakoulu ja vasemmalla usin 2000-luvulla rakennettu peruskoulu. Kuva: Anni Hämäläinen©.

2.3 Uusi koulu: Suljetusta avoimeen

Oppimisympäristön käsite on murroksessa. Oppimiskäsitykset muuttuvat ja muovautuvat, koulurakentamisen on pysyttävä muutoksessa mukana. Tilojen käyttäjälähtöisyyden tärkeyden ymmärtäminen ja loppukäyttäjien toiveiden kuuleminen sekä toimintakulttuurin tutkiminen osana suunnitelmien tekemistä on entistä oleellisempi osa rakennusprosessia. Onervan rakennusprosessissa tulevat käyttäjät olivat vahvasti mukana ja heillä oli käytössään myös prosessin mukana elävä rakennusblogi (Oivallus – rakennusblogi 2017).

Kun ”vanhaa” ja ehkä sitä kaikkein tavallisinta, kaikkien kouluksi tunnistamaa tilaa voidaan kuvailla suljetuksi, puhutaan uusista kouluista avoimina ja avautuvina. Kielen avulla kuvataan paitsi näkyvää ilmiötä, myös sitä mitä ilmiö sisältää ja miten se pitäisi ymmärtää. Lisäksi kieli kuvaa sitä, miten koemme jonkin konkreettisen asian.

Suljetun oppimisympäristön käsite on usein tutumpi ja tarkemmin rajattu verrattuna avoimen oppimisympäristön käsitteeseen. Se on ymmärrettävää varsinkin historiallisessa kontekstissa. Suljettuja oppimisympäristöjä ollut olemassa ja käytössä jo useamman vuosikymmenen ajan niin ulkomailla kuin Suomessakin. Luokkatila on pysynyt lähes samanlaisena viimeisen 200 vuoden ajan (Uusi oppiminen 2013, 38). Syväälle iskostunut käsitys perinteisestä luokkahuoneesta onkin nämä vuodet

sisältänyt aina suljettavan tilan, jossa ovat riveihin sijoitetut pulpetit ja luokan etuosassa tyhjä ”esiintymisareena” opettajalle (Uusi oppiminen 2013, 38).

Nähtävissä on kuitenkin selkeä muutos suljetusta luokkatilasta kohti avointa ja avautuvaa oppimisympäristöä. Niin tilat itsessään kuin myös niistä käytettävät nimitykset ovat muuttuneet tai muuttumassa. OECD:n raportin (Kuuskorpi & Cabellos Gonzalez 2011, 5) mukaan olemmekin siirtymässä ”luokkatilasta” ”opetustilaan”. Tämä muutos tuo mukanaan vaatimuksia erityisesti muuntautuvuuden ja joustavuuden suhteen. Perinteisestä ei ole tarvetta luopua kokonaan, mutta sen rinnalle on tuotava uudenlaisia, uusia opetus- ja oppimistapoja tukevia tiloja (Kuuskorpi & Cabellos Gonzalez 2011, 6).

Opetustilaan tuotavat nykyvaatimusten mukaiset teknologiaratkaisut otetaan edelleenkin käyttöön usein jälkeinpäin, valmiiseen tilaan irrallisia osia lisäämällä. Teknologiaratkaisut tulisi integroida tiloihin jo suunnitteluvaiheessa, sillä näin voitaisiin kehittää pedagogisia- ja teknologisia ratkaisuja yhtäaikaaisesti (Uusi oppiminen 2013, 39).

Uudet käsitykset oppimisesta haastavatkin paitsi opettajat, myös arkkitehdit. Myös Onervasta todetaan, että sen konseptin mukainen toiminta, soveltaminen, vaatii kokonaisuuden ymmärtämistä. Tilan muodot ja materiaalit voivat kannustaa oppilaiden itsenäiseen toimintaan sekä ohjata ja luoda halutunlaista tunnelmaa (Nevari 2013, 108).

Vaikka vaatimukset tulevatkin usein ulkopuolelta, tulisi oppimisympäristöjen suunnittelun alkaa käyttäjälähtöisten tarpeiden tarkastelemisesta, eli tarvelähtöisyydestä. Näihin haasteisiin vastaaminen edellyttää koko toimintakulttuurin ja oppimisympäristöajattelun tuntemusta sekä ymmärtämistä. (Uusi oppiminen 2013, 35.)

Tilojen uudistamisen yhteydessä puhutusta ”käyttäjistä” on muodostunut ongelmallinen määritelmä, josta ei edelleenkään ole saatu muodostettua yksiselitteistä kantaa (Kuuskorpi 2012, 27). Fyysisen oppimisympäristön kehittämisen yhteydessä yksi ongelma on käyttäjien vähäinen osallistuminen suunnitteluprosessiin sekä se, että suunnittelu- ja toteutusvaiheen tekijöillä ei välttämättä ole tarvittavaa taitoa ja tietoa toteuttaa käyttäjien tarpeet ja uudenlaisen oppimiskäsityksen

huomioon ottava lopputulos (Kuuskorpi 2012, 27). Jos siitä, kuka loppukäyttäjä on, olisi selkeä käsitys, olisi suunnitteluvaiheessa helppoa ottaa hänet mukaan tai vähintäänkin konsultoida häntä siitä, mikä olisi optimaalinen.

Oleellista tilojen uudistamisessa on ottaa huomioon myös toimintakulttuurin muutos. Olisi selvitettävä, miten opettajat selviytyvät uudelaaisessa toimintaympäristössä ja mitä ovat ne keinot, joilla henkilöstöä autetaan toteuttamaan uudenlaista oppimiskäsitystä uudelaaisessa oppimisympäristössä (Kattilakoski 2016).

Tilassa olivat ne sitten oppimisympäristöjä tai muita fyysisiä ympäristöjä, tarjottavien ja tapahtuvien (tila)palveluiden kannalta on oleellista, että loppukäyttäjä on huomioitu jo suunnitteluvaiheessa. Näin voidaan varmistaa koko rakennuksen, josta voidaan puhua myös palvelevana tuotteena, elinkaaren ajan kestävä toimiva ja loppukäyttäjää palvelevat ratkaisumallit (Partanen 2003, 9).

Tilasuunnittelun käyttäjälähtöinen näkökulma pitäisikin olla lähtökohtana uusia oppimisympäristöjä suunniteltaessa ja rakennuksen arvoa määriteltäessä. Käyttäjien kokemukset toimivuudesta ja laadusta kertovat hyvin toimintaympäristön suunnittelun onnistuneisuudesta, vain rakennusinvestointien arvonnousun seuraaminen ei riitä (Kuuskorpi 2012, 29).

Airo (2014) toteaa tutkimuksessaan, jossa hän tutki kuinka ihmiset puhuivat suljetusta avoimeen tapahtuvan muutoksen aikana, että ihmiset eivät puhu niinkään itse tilasta, vaan tapahtumassa olevasta muutoksesta. Muutos koetaan usein uhkaksi (Airo 2014), joten toteamukset muutoksesta ovat usein paljon värikkäämmiin sävyttyneitä kuin toteamukset itse tilasta.

Airo (2014) toteaa myös, että siirryttäessä suljetusta avoimeen olisi otettava huomioon sosiaalisesti rakennettu todellisuus, joka perustuu kieleen (Airo 2014, 47). Yksilöt määrittelevät tämän todellisuuden omasta identiteetistään käsin. Airo (2014) toteaa, että työympäristöjen yhteydessä tilat pitäisi suunnitella ottaen huomioon joko työntekijöiden ammatillinen identiteetti tai vaihtoehtoisesti organisaation identiteetin tukeminen.

Koulu- ja oppimisympäristöjen suunnittelussa on tästä poiketen oleellista ottaa huomioon molemmat, niin organisaatio kuin myös tiloissa työskentelevät, eli oppilaat ja opettajat.

3 Tilapuhe oppimisympäristöissä

Seuraavaksi tarkastellaan sitä, mitä tarkoitetaan tilapuheella ja miten puhe muokkaa käsityksiämme ja voi muuttaa maailmaa. Lisäksi kuvataan, miten oppilaat puhuvat koulutusta ja koulutiloista.

3.1 Tilapuhe rakentaa maailmaa

Kaisa Airo (2014) esittää väitöskirjassaan, että rakennettu ympäristö ei rakennu vain fyysisestä vaan muodostuu myös verbaalisesti. Kieli antaa asioille nimen, ja kieli luo käsitteet, joihin liittyy myös merkityksiä. Airon (2014) mukaan rakennuksia käytetään ihmisten niistä tekemiin käyttötarkoituksen mukaisiin olettamuksiin perustuen. Esimerkiksi hotellirakennukseen sisään astuttaessa oletetaan vastassa olevan aulatala ja pankista odotetaan löytyvän infotiski, kaupassa kassat ovat ulosmenon lähistöllä, eivät sisään astuttaessa. Airon (2014, 19) mukaan rakennetut ympäristöt muodostavatkin ihmisen mielessä eräänlaisen tarinan, kertomuksen, jonka juonen henkilö omaksuu ja hyväksyy toimien silloin tiloihin kohdistettujen odotusten mukaisesti, ymmärtäen rakennusta ja sen olemusta.

Viestinnän merkitys tilojen käyttäjäkokemuksen muodostumisessa on merkittävä. Tilat ovat fyysisiä, mutta kokemus niistä muodostuu sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden, eli kielen, kautta. Näitä ilmiöitä kutsutaan sosiokielellisiksi prosesseiksi, ja niillä on perustavanlaatuinen vaikutus siihen, mitä arvostamme, miten näemme itsemme ja miten koemme tilan (Airo 2014.)

Vuonna 1995 tehdyssä Nuorisotutkimuksessa todetaan, että kieli on osa oppilaan kouluympäristön tuottamaa kokemusta. Sisältö tulee ilmi metaforissa. Koululaisten puhetapa kertoo, miten nuoret koulun kokevat ja mitä he siitä ajattelevat (ks. Gordon, Lahelma & Tolonen 1995, Lindroos & Tolonen 1995). Oppimisympäristöjä on pyritty hahmottamaan kielen kautta, metaforien avulla. Niiden avulla on saatu välineitä ymmärtää sitä kokemusta, koulun olemusta, jonka koulua käyvät ja siellä suuren osan ajastaan viettävät ihmiset, oppilaat ja tilankäyttäjät, kokevat.

3.2 Koulutilat oppilaiden puheissa

Kouluun liittyviin sääntöihin ja niiden ylläpitoon liittyviä jännitteitä voidaan jäljittää esimerkiksi metaforien avulla. Vuonna -95 suoritetussa nuorisotutkimuksessa selvitettiin oppilaitten mielikuvia liittyen kouluun ja kouluympäristöön.

Tutkimuksessa saatuja metaforia kerättiin useissa Helsingin kouluissa (Gordon ym. 1995; Lindroos & Tolonen 1995), Oulussa (Laine 1995) sekä useissa kouluissa Englannissa (Gordon ym. 2000). Oppilaille tehtiin kysely koulun tiloista, tiedustellen miten he viettävät välituntinsa, mistä tiloista he pitävät ja mistä eivät pidä, ja lopuksi heitä pyydettiin täyttämään lause "Koulu on kuin...". Oppilaat kuvailivat koulua nimittämällä sitä "vankilaksi, hullujenhuoneeksi, keskitysleiriksi, pakkotyölaitokseksi, sikalaksi". Nämä ovat hyvin konkreettisia, olemassa olevia fyysisiä tiloja. Lisäksi kuvailuista nousivat esiin hyvin teoreettiset, abstraktit tai käsitteelliset tilat, kuten "kaaos, harmaus, nuorallatanssi, umpeenkasvanut, kalanmaksaöljy, pakkopaita, laatikko" (Laine 1995).

Metaforien negatiivisuus on käsin kosketeltavaa ja todella alleviivattua. Metaforat paljastavat oppilaitten arkikokemusta koulusta ja sen tiloista sekä siellä tapahtuvasta toiminnasta. Metaforat paljastavat oppilaitten kokemuksen koulun monista säännöistä. Koulu on pakollinen "aivojen kasvattamisaika", kuten oppilaat asian ilmaisivat (Laine 1995) tai "kuin hullujenhuone" (Lindroos ja Tolonen, 1995).

Koulu on koettu pääosin kielteisesti ja kuvaukset koulusta voivat heijastaa yleisempääkin mielialaa koulua kohtaan. Koulun arvostelu on omalta osaltaan synnyttänyt keskustelua kouluympäristön kehittämiseksi. Kun metaforista saadaan analysoitua esiin koettu ydinongelma, joka estää positiivisten metaforien muodostumisen, voidaan tehdä erilaisia valintoja ja vaikuttaa myönteisesti koulu- ja oppimisympäristöistä tilan käyttäjille syntyviin mielikuviin, tunnelmiin sekä mielialaan. Tällöin voidaan olettaa niin oppimistulosten, kuin myös kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin lisääntyvän sekä vahvistuvan, kantaen myös kouluympäristön ulkopuolelle.

Tilapuheen analysointi nousee avainasemaan, sillä nuoret itse eivät arvostelusta huolimatta useimmiten kuitenkaan osanneet sanoa osanneet, mitä haluaisivat kouluissaan muuttaa (Gordon, Lahelma & Tolonen 1995).

Voidaan toki olettaa, että nykynuoret vastaisivat tähän kysymykseen toisella tavalla, nähtyään ja työskenneltyään itse uudenlaisissa oppimisympäristöissä, mahdollisesti koettuaan myöskin henkilökohtaisesti siirtymän esim. väistötiloiksi tarkoitetuista parakkikouluista, uuteen koulurakennukseen.

4 Tutkimustehtävät

Tässä opinnäytetyössä selvitettiin mitä uudenlaisessa avoimessa oppimisympäristössä vierailevat henkilöt puhuvat kokemastaan. Lähtökohtana on, että ihmisen toimintaa suuntaa sosio-kielellinen konstruktionismi. Puhe määrittelee sitä, miten koemme ympäröivän ja vaikuttaa siihen, miten tässä ympäröivässä toimimme ja mikä toiminta koetaan kulloinkin oikeanlaiseksi (ks. Airo 2014).

Tutkittaessa puhetta uudenlaisissa avoimissa ja fyysisissä oppimisympäristöissä, voidaan saada selville ihmisten syvällä olevat todelliset tuntemukset tilasta, ei vain käytäntöön ja sen hetkiseen tuntemukseen liittyviä ominaisuuksia.

Täsmällisemmät tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisia vertauskuvia avautuva fyysinen oppimisympäristö herättää?
2. Mitkä ominaisuudet koettiin parhaiten siirrettäviksi toisiin kouluihin/oppimisympäristöihin?
3. Mitä puhutaan avautuvuudesta?
4. Mitä on tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö ja avautuvuus?

5 Tutkimuksen suorittaminen

Seuraavissa luvuissa kuvataan ensin tutkimusympäristö eli Onerva-koulu, jonka arkkitehtuuri perustuu avoimuuden/avautuvuuden konseptiin. Sitten kerrotaan aineistojen hankkimisesta kyselylomakkeella ja haastatellen. Lopuksi kuvaillaan laadullinen sisällönanalyysi, jolla aineistot käytiin läpi.

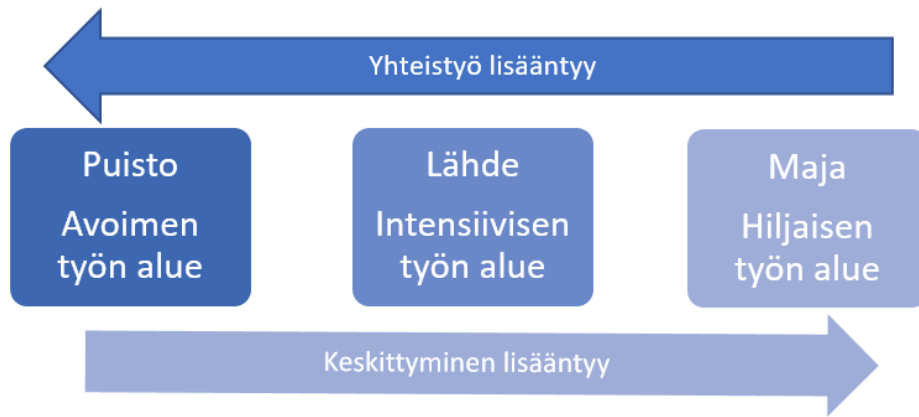
5.1 Tutkimuskontekstina avautuva oppimisympäristö

Onerva-koulu otettiin käyttöön vuonna 2016. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehtitoimisto Aarne von Boehm Oy. Koulun arkkitehtuuri perustuu ”Oivallus – avautuva oppimistila”- tilakonseptiin, myös hanketta nimitettiin nimellä ”Oivallus”. Lahden muotoiluinstituutin sisustusarkkitehtiopiskelijan Julianna Nevari on tehnyt rakennuksesta myös opinnäytetyön nimeltä; Oivaltamo – Avautuva oppimisympäristö. Konseptin mukaan tilat nimetään puistoiksi, kodeiksi tai koloiksi. Onervassa tiloista käytetään nimiä puisto, lähde ja maja (Oivallus-esitys 2015, Oivallus – Avautuva oppimis- ja työympäristö 2014).

Kuva 3. Maja – hiljaisen työskentelyn alue. Ikkunasta voi katsella aula-alueen hyörintää, keskittyen itse äänieristetyyn tilaan rauhassa omaan työskentelyyn. Kuva: Anni Hämäläinen©.

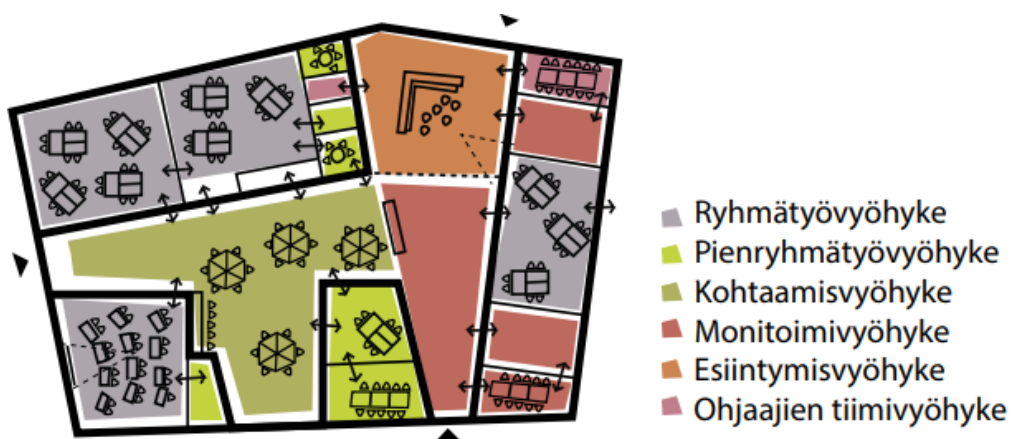
Foneettisesti hyvin samanlaisten sanojen käyttö eri tilojen nimityksinä, voi olla ongelmallista. Nimitykset lähde ja maja erottuvat ääntäessä selkeämmin toisistaan kuin koti ja kolo. Tilat ovat tarkoitukseltaan erilaisia. Puistoissa kokoonnutaan yhteen, tekemään yhdessä, lähde on apuvälinen varusteltu luokkahuoneenomainen tila ja majassa pääsee suojaan ympäröivältä hälyltä, pieneen, ääniltä ja katseilta suojattuun yksityiseen tilaan (Baloch 2017)

Kuvio 3. Onervan eri tilojen käyttö Nevaria (2013) mukailleen.

Käytössä ei siis ole perinteisiä luokkia tai työhuoneita, vaan niiden sijaan on useampia erilaisia joustavia tiloja, vastaten aina kulloiseenkin tilanteeseen ja tilantarpeeseen. Konsepti koskee myös henkilöstön työskentelytiloja (Oivallus – rakennusblogi 2017, Oivallus – avautuva oppimis- ja työympäristö, 2014).

Jo Onervan suunnitteluvaiheessa, henkilöstö otettiin vahvasti mukaan lopullisen tuloksen hahmotteluun ja nyt rakennuksen ollessa käytössä kehitetään sitä edelleen. Konseptissakin todetaan, että tilan on tarkoituskin olla alusta pitäen ”sopivasti keskeneräinen”, jolloin henkilöstön mahdollisuudet muokata siitä itselleen sopiva, ovat parhaimmillaan (Nevari 2013.)

Kuvio 4. Koulun eri vyöhykkeet (Nevari 2013). Lupa kuvaan tekijältä.

Onerva sijaitsee pienen kukkulan takana eikä koulua näe kokonaisuudessaan kuin vasta viimeisen mutkan jälkeen. Tällöin silmien eteen ilmestyy komea ja iso rakennus sekä sen näyttävät piha-alueet lukuisten kiemuraisten ja värikkäitten aktivointipaikkojen sekä pelikenttien ympäröimänä. Pääsisäänkäynti sijaitsee kutsuvasti talon keskellä, itse rakennuksen muodostaessa suojaisan lahdelman sisäänkäynnin ympärille.

Kuva 4. Onervan pääsisäänkäynti. Kuva: Anni Hämäläinen©.

Ovia lähestyttäessä korviin kantautuu vieno ääni, jonka tarkoituksena on ohjata oikeaan suuntaan myös heidät, jotka eivät näe. Ääni saa uteliaisuuden heräämään ja herättää ajatuksen siitä, mitä muuta ei-perinteisiin koulurakennuksiin liitettyjä toimintoja rakennuksesta mahdollisesti löytyy.

Rakennuksessa on paitsi opetustilat, myös oppilasasuntola sekä monia erilaisia, paitsi opetustoimintaan sisältyviä, niin myös niitä tukevia tiloja. Onervan käyttäjäkunnalla on käytössään mm. opetusmateriaalin valmistustilat, suuret käsityötilat kangaspuineen ja värjäysaltaineen sekä lattiapallosali, jossa on erityisesti lajiin soveltuva erikoisvalmisteinen lattiamateriaali. Keskusaukiolla on esiintymislava ja katsomo. Lisäksi on monia eri värisiä, tuntuksia ja muotoisia, jopa erilaiselta kuulostavia ja tuoksuvia tiloja, majoja, luolia ja sopukoita. Rakennuksesta löytyy myös suuri uima-allas ja saunatilat, joiden yhteydessä on takkahuone ja oikea, puilla lämmitettävä, avotakka.

Kun pääovista astuu sisään, ensimmäiseksi silmien eteen avautuu suuri avara ja korkea tila. Yhdellä silmäyksellä on nähtävissä ja koettavissa, mitä kaikkea rakennuksessa on tarjolla. Esimerkiksi ravintola, pelihuone ja auditorio ovat heti silmien edessä, muodostaen yhden yhtenäisen tilan. Huomio kiinnittyy väreihin ja pintojen vaihteleviin materiaaleihin. Tila on suuri, mutta ei autio eikä kaikuva. Tunnelma on eloisa ja luokseen kutsuva. Jo ensisilmäyksestä alkaen on helppo tuntee ja ottaa omakseen tunnelma sekä ymmärtää, mitä tarkoitetaan avautuvan tilan konseptilla.

Kuva 5. Väriä ja valoa Onervan käytävillä. Kuvassa näkyvillä myös näkövammaisia kulkemisessa opastava merkki lattiassa. Kuva: Anni Hämäläinen©.

Tilasta lähtevät käytävät kutsuvat kulkemaan niitä pitkin. Edetessä voi tunnustella seinien ja lattian kohokuvioita niin jaloilla kuin käsilläkin, pysyen näin oikealla reitillä ja löytäen päämääräänsä. Tuntuma on erilainen riippuen tilasta ja siitä mihin ja mistä ollaan siirtymässä. Näköastia herättelemään on käytetty erilaisia valaistuksellisia keinoja ja värejä sekä pintamateriaaleja. Myös tilan käyttötarkoitus määrittelee valittuja ratkaisuja. Koko rakennus itsessään henkii liikettä ja eloa.

Perinteisiä luokkahuoneita ei heti ole nähtävissä, mutta kun katsoo tarkemmin, huomaa verhojen, siirrettävien seinien ja värikkäitten ovien takaa löytyvät työtasot, suuret piirto- sekä esitysalustat, älytaulut ja sekä muuta tiloihin integroitua

opiskelutekniikkaa kuin myös oppilaitten itsensä tekemiä oppilastöitä. Vaikka tila olisi tyhjillään, vailla ihmisiä, on sinne helppo kuvitella oppilaat ja opettajat nauttimaan ja iloitsemaan uuden oppimisesta ja kasvusta, jonka tukemiseen tilat ovatkin suunniteltu.

5.2 Osallistujat, aineisto ja sen hankkiminen

Aineistot hankittiin kyselylomakkeella ja haastatellen. Aineistoa hankittiin kahdella eri tavalla, se rikastaa havaintoja ja osaltaan voi tukea myös tulosten luotettavuutta (Ks. Eskola & Suoranta 2003, 68, 71).

Kyselylomakkeessa oli viisi avointa kysymystä koskien Onervaa (liite 1). Kyselyssä ei tiedusteltu vastaajien taustatietoja. Taustatietoja ei kerätty, koska kyselyllä ei haluttu selvittää, esimerkiksi sitä mitä eri ikäiset tai eri alojen edustajat tai miehet ja naiset ajattelevat koulusta. Tavoitteena ei ollut etsiä vertailtavaa tietoa eri ryhmien väliltä. Lisäksi pyrittiin siihen, että kysely on lyhyt ja nopea vastata, jolloin vastaajia saataisiin mahdollisesti enemmän sekä helpommin (Check Market Blog 2016.)

Tärkein taustatieto oli, että kaikki vastaajat olivat kiinnostuneita uudentlaisista oppimisympäristöistä. Tämä tieto tuli esiin siitä, että kaikki vastaajat olivat vapaaehtoisesti tulleet tutustumaan paikanpäälle Onervaan ja sen ratkaisuihin.

Kyselyyn oli mahdollista vastata kolmella eri tavalla, jolloin vastaaminen olisi mahdollisimman helppoa ja mahdollista kaikille. Kyselylomake ja saatekirje annettiin ihmisille paperisena, postimerkillä varustetun vastuskuoren kera (ks. liite 1).

Saatekirjeessä oli kirjoitetussa muodossa oleva linkki sekä skannattava QR-koodi, jotka johtivat sähköiseen kyselyyn. Linkki oli käyttämistä helpottaen lyhennetty ”tiny url”- muotoon, jolloin verkkoselaimen osoitekenttään kirjoitettavien merkkien määrä väheni huomattavasti ja osoite jäi ihmisten mieleen paremmin, helpottaen täten siirtymistä saatekirjeestä itse kyselyyn. Skannaamalla saatekirjeen QR-koodin älypuhelimella tai tabletilla, kysely aukesi suoraan käytössä olleen laitteen näytölle. QR-koodin toimivuus testattiin useammalla eri laitteella, ottaen huomioon niin iOS, android kuin myös windows käyttöjärjestelmät.

Kysely jaettiin 33 ihmiselle syksyllä 2016 olleessa Tutkijoiden Yö- tapahtumassa (<https://www.jyu.fi/fi/akateemiset-tapahtumat/tutkijoiden-yo>), jolloin Onervassa järjestettiin tutustumiskierros teemalla ”Avautuva oppimistila: Tulevaisuuden koulu”. Lisäksi kysely jaettiin sähköisesti Onerva-alueen tutumassa olleille erityispedagogiikan opiskelijoille (20 henkilöä). Yhteensä 53 henkilöä sai kyselyn vastattavakseen. Kyselyyn saatiin 11 e-vastusta sekä 2 paperista vastausta.

Syyt vähäiselle vastaajamäärälle löytyvät mm. siitä, että työ on AMK-tason opinnäytetyö, jolloin vastaajat arvelevat helposti, että saatu tieto hautautuu opinnäytetöitten arkistoon. Tällöin motivaatio vastaamiselle on alhainen. Lisäksi vaikuttamassa on voinut olla sähköisten kyselyjen epäsuosio sekä erilaisten kyselyitten tulva, jonka ihmiset nykyään arjessaan kohtaavat. Jo yli kymmenen vuotta sitten laajoissa tutkimuksissa todettiin, että sähköisten kartoitusten ongelmana on nimenomaan vastauskato (Cook & Heath 2000, Shih & Fan 2008). Aineistoa voi pitää kuitenkin riittävänä, jotta opinnäytetyöhön saadaan riittävästi analysoitavaa. Tiivistettyjä ilmaisia kyselylomakkeesta erotettiin 96 kappaletta. Ne, jotka osallistuivat, kirjoittivat vastauksen kaikkiin kysymyksiin. Analyysin aikana kaikkiin klustereihin löydettiin useita ilmaisia, joka vahvisti käsitystä aineiston riittävydestä ja kylläntymisestäkin. Koska aineistosta haettiin yhdenmukaisuuksia ei eroja, voidaan olla tyytyväisiä pienehköönkin vastaajamäärään (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006).

Tutkimuksen yhteydessä tehdyt haastattelut toteutettiin puolistrukturoituina teemahaastatteluina (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemat löytyvät liitteessä 2. Haastattelu toteutettiin kutsumalla siihen kaksi kokenutta opetusalan henkilöä. Haastattelua voidaan pitää ns. asiantuntija haastatteluna/elite interview (Harvey 2011), sillä molemmilla on noin 40 vuoden tausta erityisopetuksen parissa. Toinen henkilöistä on toiminut koko uransa ajan käytännön työssä, sekä opettajana, mutta myös johtotehtävissä, lisäksi hänen työvuosiinsa on osunut useita erityisopetuksen ja yleensä koulun kehittämisen hankkeita. Toinen haastateltava on tutkimus- ja kehittämistyön asiantuntija ja tarkastelee koulua teoreettisemmasta näkökulmasta.

Kumpikin henkilö haastateltiin erikseen. Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Yhteensä materiaalia kertyi noin 60 minuuttia. Toisen haastattelun alkuosan tallentaminen epäonnistui, sen korvasivat haastattelun aikana ja heti sen jälkeen tehdyt muistiinpanot. Litteroitua tekstiä kertyi 29 673 merkkiä (5271 sanaa). Litterointi tehtiin yksinkertaisesti, litteraatteihin ei merkitty taukoja, ei kuvailtu ilmeitä/eleitä eikä kirjoitettu auki päällekkäin puhumista.

5.3 Aineistojen analysointi

Tutkimus on kvalitatiivinen. Kvalitatiivisella tutkimuksella pyritään löytämään ilmiölle ymmärrys tai teoria, toisin kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa, jossa tekijä tunnetaan ja teoriaa sovelletaan käytäntöön tai ilmiöön. (Kananen 2015, 72).

Kyselylomakkeella koottu aineisto oli valmiiksi tekstinä, koska se tuotettiin tekstipohjaisella Webropol-kyselylomakealustalla. Kaksi paperivastausta kirjoitettiin sähköisten tietojen jatkeeksi. Teksti analysoitiin laadullisen metodologian mukaisesti, käyttäen laadullista sisällön erittelyä, jossa analyysiyksikkönä käytettiin vastaajien kirjoittamia lauseita tai ajatuskokonaisuuksia (Eskola & Suoranta 2003, 185).

Tutkimuskysymys numero 1 selvitti vertauksia, eli metaforia. Niitä käyttäessään ihminen hahmottelee jonkun asian merkitystä. Koulun arviointia varten Gordon ym. (1995) pyysivät vertauskuvia toteuttamassaan nuorisotutkimuksessa oppilailta. Tässä opinnäytetyössä vastaajia pyydettiin kertomaan oma metaforansa Onerva koulusta. Salon (2003) mukaan metaforien analysoimisessa on eri mahdollisuuksia. Tässä tutkielmassa pyritään tunnistamaan metaforan kohde: eli mitä ilmiötä sen avulla kuvataan, mihin Onerva-kokemus liittyy vastaajan mielikuvissa. Lomakkeen kysymyksestä numero 1 otettiin mukaan kaikki vertauskuvat ja niitä etsittiin myös käymällä läpi muut kysymykset. Yhteensä metaforia löytyi analysoitavaksi 23. Ne listatattiin ensin yhdeksi luetteloksi, jota sitten ryhmiteltiin pääluokkiin. Kaikki sijoittuivat kolmeen ryhmään, joita olivat paikat, laatu ja toiminta.

Tutkimuskysymyksissä 2, 3 ja 4 hyödynnettiin aineistolähtöistä sisällönanalyysiä eli vastauksista etsittiin toistensa kanssa samanlaisia aiheita ja tiivistettiin niitä suurempiin kokonaisuuksiin. Kyselylomakeaineistossa analyysiyksiköt eivät olleet

etukäteen päätettyjä, eikä valmista teoriaa käytetty (Eskola & Suoranta 1998, 83).
Analyysi eteni siis induktiivisesta deduktiiviseen, eli yksityiskohdista yleiseen.

Käytännössä tutkimuskysymysten 2 ja 3 analyysi toteutettiin noudattaen Tuomen ja Sarajärven (2004) ohjeita. Jokainen vastaus redusoiitiin tiiviimmäksi niin, että pääasia ja tärkein ajatus saatiin lyhennettyä käsiteltävään muotoon. Redusoidut eli tiivistetyt ilmaukset ryhmiteltiin, eli klusteroitiin, niin että ne, joilla oli yhteinen asiasisältö, kuuluivat yhteen. Näistä klustereista abstrahoiitiin pääteemat, eli muodostettiin yleiskäsite pelkistämällä. Tämä menetelmä toistui jokaisen tutkimuskysymyksen kohdalla, eri tutkimuskysymyksiin etsittiin vastausta aina koko aineistosta.

Haastatteluaineiston sisällönanalyysi keskittyi kahteen valmiiksi asetettuun pääteemaan: koulun tulevaisuus ja avoimuus. Haastattelussa hyödynnettiin laadullisen sisällönanalyysin tekniikkaa ja mukaan otettiin kaikki ne asiat, joissa käsiteltiin avoimuuden ja tulevaisuuden koulun näköaloja.

6 Tulokset

Viidestä kyselylomakkeella olleesta kysymyksestä ja niihin saaduista vastuksista pystyttiin erottelemaan kolme päälöydöstä. Nämä olivat metaforien kautta syntyvä kokemus koulusta ”satumaana”, tilakonseptina oleva avautuvuus ja skaalautuvuus, joka on tärkeä mallikoulu-rakentamisidean myötä.

6.1 Koulu on kuin satumaa

Kouluun liittyviä metaforia etsittiin pyytämällä vastaajia jatkamaan lausetta ”Onerva on kuin...” Yhteensä saatiin 23 vertauskuvaa arvioitavaksi. Kootut metaforat abstrahoiitiin kolmeen ryhmään: 1) Paikka (eli millaisena paikkana metaforat ne kuvasivat Onervaa), 2) Laatu (eli mitä laatusanoja käytettiin) ja 3) Toiminta (eli mitä toimintaa metaforat kuvasiva).

Paikkana Onerva oli kuin *satua*. Se koettiin uskomattomana *satumaana*, se näytti *linnalta* tai mieleen tuli *keidas*. Onerva-rakennuksessa syntyi kokemus myös yhteisöllisyydestä. Rakennus näytti jonkun mielestä *kylältä* tai *pieneltä kaupungilta*.

Näiden satumaisten elämysten rinnalle nousivat myös neutraalimmalta kuulostavat kokemukset *toimistorakennuksesta* tai *paikasta, jossa opitaan*.

Satumaisuus on jotakin, joka ei ole totta, joka on vain haaveissa ja unelmissa mahdollista. Satumaisuus on etäällä arkipäivästä ja mahdotonta. Suomen kielitoimiston sanakirjan (2017) määritelmän mukaan satu on todellisen elämän rajat ylittävä mielikuvitukseen vetoava (lapsille tarkoitettu). Kuvainnollisesti se on sana, joka kertoo jostakin epätodellisesta, ihmeellisestä, ihmeen ihanasta. Mielikuva linnasta voi liittyä rakennuksen kokoon, mutta myös satujen maailmaan ja turvallisuuteen, johon liittyviä adjektiiveja vastaajat käyttivät vertauksissaan. Keidas vertautuu ravitsevaan lähteeseen, lepopaikkaan, paikkaan, jossa voimat elpyvät. Kylä ja pieni kaupunki vertauskuvana kertovat, että paikassa on paljon ihmisiä. Mielessä on kuitenkin perinteisten satujen pikkukaupunki tai kylä, jossa kaikki voivat elää yhdessä sulassa sovussa toisensa tuntien.

Laatua kuvaavat adjektiivit, joilla koettua kuvattiin, voitiin ryhmitellä toimintaan viittaaviin (monitieteinen, yksilöllinen, laaja-alainen, kutsuva, turvallinen, moderni). Lisäksi vastaajan huomio kiinnittyi fyysiseen ympäristöön (moderni, värikäs, ilmava, hieno, uusi, valoisa). Lisäksi huomiota kiinnitettiin erilaisiin konkreettisiin ominaisuuksiin. Havainnot olivat hyvin positiivisia.

Toimintaa kuvaavat vertaukset osoittivat, että vastaajat kokivat koulurakennuksen dynaamisena ja vuorovaikutteisena. Kuvauksissa ei ollut kyse vain opetuksesta tai uusista opetusmenetelmistä. Yksi vastaajista koki, että Onervassa *tiede ja henkilökunta kohtaavat*. Opetus näyttäytyi ilmeisesti modernina, tiedeperustaisena. Onerva nähtiin myös *mahdollisuuksien paikkana*, minkä voidaan arvioida viittaavaan kouluun, joka etsii jatkuvasti uutta eikä juutu menneeseen

Yhteenvetona voidaan sanoa, että kaikki vertauskuvaryhmit sisältyvät voittopuolisesti myönteisiksi tulkittavia asioita. Konsepti siis toteutuu Onervassa kävijöiden mielikuvissa. Toimintaan viittaavat kuvailut kertovat, että vastaajilla oli pedagogiikkaan liittyvää osaamista tai he olivat olleet jo aiemmin tekemisissä erilaisten oppimisympäristöjen ja tilakonseptien kanssa.

6.2 Skaalautuvuus

Skaalautuvalla tarkoitetaan tässä yhteydessä jotain siirrettävää ominaisuutta.

Skaalautuva sanana tarkoittaa myös laajennettavaa, laajennettavuutta ilman että alkuperäinen skaalautuva ominaisuus häiriintyy, pysyen siis vakaana, vaikka ympärille lisättäisiinkin muita ominaisuuksia. Alun perin sanaa on käytetty tietojärjestelmissä, mistä se on otettu kuvaamaan liike-elämän toimintoja, esimerkiksi yritystoiminnan laajentamisen suunnittelun avuksi. Sana on kuitenkin yleispätevä, ja sitä voidaan käyttää tarkasteltaessa mitä tahansa jostain jonnekin siirrettävää, toistettavaa tai laajennettavaa ominaisuutta.

Kyselylomakkeella esitettiin tähän teemaan liittyvä suora kysymys, mutta vastauksia etsittiin koko aineistosta.

Tiivistettyjä/redusoituja ilmauksia koko aineistosta liittyen skaalautuvuuteen löydettiin yhteensä 41 kappaletta. Ne klusteroitiin kuuteen pääryhmään: konkreettiset tilat, uudenlainen oppimiskäsitys, joka heijastuu arkkitehtuurista, muunneltavuus, tilojen konkreetit yksityiskohdat ja oppijoiden huomioiminen/yksilöllisten ominaisuuksien huomiointi ja konsepti. Nämä klusterit abstrahoitettiin kolmeen teoreettis-käsitteelliseen pääteemaan, jotka ovat tilapuheen kautta löytynyttä tietoa siitä, mitkä ovat parhaimpia siirrettäviä ominaisuuksia. Pääteemat olivat: fyysinen koulu, oppimiskäsitys ja uusi kouluarkkitehtuuri.

Fyysinen koulurakennus ja sen yksityiskohdat ovat siirrettävissä toisiin kouluihin tutkimukseen osallistuneiden mielestä. Vastaajat löysivät ominaisuuksia, jotka haluttaisiin siirtää muihin kouluihin sellaisenaan, kuten valoisuus ja siihen liittyvät lasiseinät. Lisäksi skaalautuviksi koettiin konseptin mukaiset erilaiset tilaratkaisut kuten maja, puisto ja eriyttämistila. Myös ”Historiaportaikko” nähtiin ideaksi, jonka voisi heti toteuttaa omassa koulussa.

--- Värit, tiedonportaat, hyvin käyttäjien tarpeisiin suunnitellun kokonaisuuden.

Ehkä hieman yllättäen kyselyyn vastanneet ottivat esille siisteyden ja järjestyksen, jota voisi toteuttaa myös muissa oppimisympäristöissä.

-- Siisteyden ja lasiseinäiset luokat.

Oppimiskäsitys, johon Onerva perustuu olisi myös sellaista mitä kouluun tutustuneet haluaisivat siirtää omaan työympäristöönsä tai koulumaailmaan. Kyselyyn vastaajat arvioivat, että Onervan tila painottaa ja tuo julki vahvasti oppijälähtöisyyden ja uudenlaisen pedagogiikan.

--- Ajatuksen siitä, että oppimista tapahtuu kaikissa tiloissa. Esteettömyyttä ja erilaisten oppilaiden huomioimista olisi syytä viedä kaikkialle.

Onervassa voidaan huomioida erilaisuus, ja eri aistien tukeminen monella eri tavalla.

--- on eri tyyppisiä tiloja, jotka ovat muunneltavia yhdisteltäviä. Eri aisteja tukevat ratkaisut, esim. portaikossa ja käytävällä väri, ääneti. Että ratkaisuja on todella mietitty.

Uusi kouluarkkitehtuuri -käsitteen alle listattiin kaikki ne ilmaisut, joissa korostettiin Onerva-koulun rakentamiskonseptin merkitystä, esteettömyyttä, muokattavuutta, monipuolisuutta ja avoimuutta. Esteettömyys oli huomioitu Onervassa.

Rakennuksessa oli avoimet ovet ja pääsy kaikkiin tiloihin, vähintään niin, että eri tiloihin näki lasiseinien läpi. Luokahuoneettomuus haluttiin siirtää myös muihin kouluihin. Jotkut vastaajat kokivat, että siirtäisivät mielellään koko konseptin uusiin ympäristöihin tai omaan kouluunsa, ei niinkään, että toistaisi yksittäisiä kiinnostavia osia.

--- Majat olivat hauskoja ja luulisin, että voisin työskennellä niissä mikäli käytössä olisi liikkuva työpiste (kärryt jossa henkilökohtaiset tavarat kuten Onervan opettajilla.

Yhteenveto: Hyvin skaalautuviksi ominaisuuksiksi Onervasta koettiin paitsi fyysiset ominaisuudet, niin myös ajatukset ja ideat niiden takana.

6.3 Avautuvuus

Avautuvuus tai avoimuus ovat Onervan tilakonseptin pääkäsitteet. Näin ollen vastaajilta kysyttiin suoraan, mitä avautuvuus heille merkitsee, ja analysoitiin vastaajien kuvauksia aiheesta.

Vastauksista redusoitiin eli tiivistettiin yhteensä 32 teemaa. Niitä klusteroitiin kuuteen ryhmään, ja käsitteellinen ryhmittely tuotti neljä pääryhmää. Onervan

koettiin avautuvan niin oppilaille kuin opettajille, oppimiselle, kasvamiselle ja yhteistoiminnalle, konkreettiselle toiminnalle ja tekemiselle sekä koulun ulkopuolelle. Avautuminen oppimiselle, kasvamiselle ja yhteistoiminnalle koettiin myös ehdolliseksi. Toteutuen vain, mikäli toimija oli omaksunut *uudenlaisen oppimiskäsityksen* tai oli *yhteistyötä tekevä*. Abstrahoituina löydettiin seuraavat neljä pääryhmää: Onerva avautuu: a) yhteisöllisyydelle, b) kehitykselle (ehdollisena), c) toiminnalle ja d) tilan vakituisille käyttäjille

Yhteisöllisyyden teema korostui vastauksissa. Neljä eri klusteroitua ryhmää voitiin liittää yhteisöllisyys-käsitteeseen. Vastaajat kokivat, että yhteisöllisyys koski niin oppilaita kuin opettajiaakin sekä laajeni myös koulun ulkopuolelle. Yhteisöllisyys koski myös tekemistä ja toimintaa. Vastaajat kokivat, että tilassa oli mahdollisuus monenlaiseen (yhteisölliseen) käyttöön, kuten esiintymiseen ja aistikokemuksiin. Koulun piha-alue olikin konseptin mukaisesti tarkoitettu kaikkien käyttöön, niin koulun käyttäjien kuin myös kaupunginosan asukkaiden.

--- Oikeastaan kenelle vain. Kohde on suunniteltu käyttäjäkeskeisesti, mutta sen toiminnallisuus on avattavissa ympäristöön ja tilojen muuntojoustavuus mahdollistaa monenlaiset käyttötarkoitukset.

Koulu on avoin kehitykselle. Avoimen (avautuvan) tilan koettiin tukevan myös kehitystä. Tämän katsottiin toteutuvan usein ehdollisena. Ehtoina mainittiin yhteistyön tekeminen sekä erityisesti uudenlaisen oppimiskäsityksen omaaminen ja valmius yhteistoiminnalle. Kehitykselle avautuminen onkin tärkeää, sillä koulu on rakennettu niille lapsille, jotka tarvitsevat runsaasti yksilöllistä tukea oppimiseen. Enää ei riitä, että yksi opettaja opettaa yhtä lasta, vaan kehitykseen tarvitaan koko yhteisön tuki.

--- Tila vaatii opettajaa luopumaan valmiista käsikirjoituksista (usein oppikirja) ja suljetuista tiloista (luokkahuone).

--- Uudenlaiselle oppimiselle. Pulpettomuus ja jähmeistä rakenteista luopuminen palvelevat kaikkia oppijoita, mutta haastavat opettajan ja pedagogiikan. Erityisopettajille Onerva avautuu varmasti hyvin, jollekin vähemmän uudistuvalla henkilöllä tilojen käyttö ja optimaalinen hyödyntäminen voi olla vaikeaa.

Koulu on avoin toiminnalle. ”Vanhassa” koulussa toiminta ja tekeminen nähtiin usein ylhäältä alaspäin tapahtuvana, passiivisenakin, opettajan opettamisena ja

oppilaan tiedon vastaanottamisena. Tässä tutkimuksessa vastaajat näkivät, että uusi, avautuva ja avoin oppimisympäristö avautuu monenlaiselle toiminnalle. Oppiminen oli luonnollisesti eräs vastauksista, opettamista ei sen sijaan mainittu kertaakaan. Opettaminen voidaankin kokea kielteisenä terminä, joka tuo mieleen ”opetuksen antamisen” sen ankarimmassa muodossa. Sanat *ope* ja *oppiminen* kuitenkin mainittiin useaan kertaan. Muita toimintoja, joita mainittiin olivat *viihtyminen*, *ideointi*, *vetäytyminen*, *havainnointi*, *työskentely* jne.

Tila avautuu vakituksille käyttäjille ja se on luonnollista. Tilan nähtiinkin avautuvan niin *oppilaille*, *opettajille*, *lapsille* kuin *aikuisillekin*. Yhdessä vastauksessa korostettiin tilan avautumista yhteistyötä tekeville opettajille ja oppilaille. Onervan konseptinmukaiset lasiseinät ja muunneltavat tilat sekä *huoneettomuus*, kutsuvat yhteistyöhön.

Vastauksissa koskien avoimuutta löytyi myös yksi erittäin kriittinen kohta. Tila koettiin synkäksi ja ahdistavaksi ja äänimaailma tukahdetuksi. Ääntä vaimentavat matot muuttavat äänimaailman toisenlaiseksi kuin ”tavallisessa” ympäristössä ja odotusten vastaisesti koulutiloja ei ole valaistu loisteputkilla joka tilassa.

--- ... liekkö syynä äänenvaimennusmatot vai miksi tuli synkkä ja ahdas olo

Yhteenveto: Avautuvuudesta ei puhuttu mainitsemalla pelkästään avaria tiloja ja läpinäkyviä seiniä, vaan sen koettiin avautuvan myös siellä oleville ihmisille mahdollistaen kehittymisen ja yhteistyön.

6.4 Avautuvuus ja tulevaisuuden koulu

Kyselylomakkeella saaduissa vastauksissa korostuivat avoimuuden teemat, joihin suhtauduttiin hyvin myönteisesti. Asiantuntijahaastatteluilla syvennettiin käsityksiä avoimuudesta ja tiedusteltiin tulevaisuuden koulun näköaloja.

Avoimuus ja avautuvuus

Avoimesta/avautuvasta tilakonseptista ja yleisesti koulun tulevaisuudesta kysyttiin kokeneilta asiantuntijoilta. He puhuivat avoimesta oppimisympäristöstä hyvin

myönteisesti, innostuneesti ja positiivisesti suhtautuen. Silti, kun uusia ideoita tuodaan esille tai niitä vaaditaan uudenlaisen toimimisen tueksi, ei voida välttyä yhteentörmäyksiltä. Osa tilankäyttäjistä haluaa pysyä tutussa ja omalla kohdallaan toimiviksi toteamissaan käytänteissä, osan taas ottaessa uuden avosylin ja innoissaan vastaan. Kaikki eivät innostu heti muutoksesta, vaan lähtevät mukaan vähitellen.

--- kyl mä oon sitä mieltä et se lähtee siitä, että joku yksittäinen ihminen jolla on joku intohimo johonkin niin se lähtee viemään jotain ja sit se, toiset oivaltaa tekemällä tai näkemällä, kokemalla oppimista ja muuta tämmöistä. [.....] Mutta et kyl se lähtee mun mielestä kaikki lähtee yksittäisen ihmisen motivaatiosta ja innosta ja se tarttuu.

Haastatellut totesivat, että kun yhteiskunta muuttuu nopeasti, siihen on vastattava, enää ei pystytetä järkälemäisiä linnoja yritysmaailmaakaan varten. Muuntuvuus, joustavuus ja avoimuus ovat tiloihin liitettyjä avainsanoja. Uusissa opetustiloissa pyritään ottamaan huomioon uudet oppimiseen liittyvät käsitykset ja maailman nopea muuttuminen. Todettiin, että koulurakentamisessa pitää katsoa tulevaisuuteen. Se mikä on nyt uutta, on huomenna vanhaa, rohkeisiinkin visioihin luottaminen on tärkeää.

--- Ei meitä montaa oo maailmassa siis semmosia free-jatsareita ja tämmöisiä arkkitehteja jotka näkee jonnekin tai jotain muita filosofeja jotka näkee paljon kauemmaksi. Et tämmöset organisaatiot ne vaan on niin hitaita, muuttumaan

Haastateltavat totesivat, että välttämättä ei tarvitse rakentaa hienoa ja uutta, vaan he olivat kokeneet avoimuutta myös suljetuiksi mielletyissä työskentelyympäristöissä, esimerkiksi tiimityöskentelyn tai ammatillisia rajoja rikkovan yhteistyön onnistuessa. Haastateltavat arvioivat avautumisen tulevan jatkuvasti lähemmäs ja enemmän osaksi ”tavallista” koulua ja koulupäivää. Avoimuuden rakentamisessa ja rakennuskonsepteissa, koettiin helpottavan ja mahdollistavan avoimuutta myös toiminnassa ja toimintakulttuureissa. Pienimmillään avoimuuden merkinä, sekä osittain myös edellytyksenä pidettiin sitä, että luokkahuoneen oven saattoi jättää auki.

--- oppimisympäristöt on semmosia perinteisiä luokkia ja opettajat on perinteisiä luokkaan ja ovi kiinni -systeemillä eläviä ihmisiä mutta et kyllä ainakin tässä viime vuosia ja muutaman viime vuoden aikana niin,

on tapahtunu valtavasti avautumista, sen suhteen ensinnäkin että, luokan ovet on auennu [.....] mut että valtava halu ja vimma on, kuin myös se että lähetään pois täältä, niin kuin koulun tiloista ja siirrytään tonne elämään.

Kuitenkaan, mikäli vain yksi henkilö jättää oven auki ja muut sulkevat omat ovensa, ei avoimuus toteudu. Yhteisten sääntöjen laatiminen ja toimintakulttuurin luominen ovat välttämättömiä avoimuuden onnistumisen varmistamiseksi. Avoimuus nähtiin siis jälleen ehdollisena, yksilön valinnoista ja toiminnasta riippuvaisena.

Avautuvuuden koettiin tarkoittavan myös sitä, että opettajan ei tarvitse olla yksin, suljettujen ovien ja jykevien seinien takana, omillaan. Avautuvuus tuo mukanaan siis mahdollisuuden saada apua ja antaa sitä. Avautuvuuden kautta voidaan siis mahdollisesti välttää monia opettajia, tai tulevia opettajia, stressaavat kriisitilanteet.

--- ku on tämmösiä luokkahuoneita johon kukaan ei nää ja ovi on kiinni, niin vaikka kuuluskin jotain omituista, niin niihin ei mennä koska ne on suljettuja ja yksityisiä ja ajatellaan helposti et kyllä sen yhen opettajan pitää siellä pitää kaikki langat käsissään ja selvitä siellä.

Haastateltavat kokivat avautuvuuden teeman tärkeäksi. Toinen haastateltavista näki tärkeänä koko avautuvuuden eetoksen, jonka kautta koulu avautuu kaikille johtaen kaikkien hyväksymiseen, tasa-arvoon. Toinen korosti sitä, että avoimuus ja avautuvuus tukevat oppimista, mutta perusta toiminnalle on muualta kuin vain rakennuksessa.

Tulevaisuuden koulu

Tulevaisuuden koulua on vaikea kuvitella, totesivat molemmat haastateltavat. Koulurakennuksia voi muuttaa, mutta *toiminnan rakenteet tulevat hitaammin perässä*. Aina jotakin vanhasta saattaa säilyä, joko rakennus tai toimintatavat. Koulukäytännön asiantuntijan mukaan suuri kysymys on segregaaation ja inklusion välinen haaste. Onervan historia on erityiskoulunhistoria ja nyt se ”avautuu” inklusiolle, joka on nykyajan haaste kouluille.

--- tämmönen futuristinen ajatus siitä että meil ei olisi erityisoppilaita. Et meillähän on erityisoppilaita sen takia ku me ollaan päätetty et meil on erityisoppilaita.

--- *Musta se pitäis mennä kauhean individualistiseen suuntaan, yksilön vahvuuksien kautta. Mut emmä tiiä miten se toteutetaan.*

--- *Kyllä mun visio lähtee siitä semmosesta ajatuksesta, semmosesta kokonaisvaltaisesta ymmärtämisestä [.....] siitä yksilön mahdollisuuksien mahdollistamisesta*

Toinen asiantuntijoista näki myös, että inklusio on tämän hetken ja tulevaisuuden vaatimus. ”Inklusio tarkoittaa kaikkien oppilaiden kasvamista koulu-uran alusta alkaen yhdistyneessä koulutusjärjestelmässä, jossa ei ole erillisiä erityiskouluja ja erityisluokkia” (Ladonlahti, Naukkarinen & Saloviita 2010.) Segregaatio on tämän vastakohta. Haastateltava pohti, että koulun tulee olla avoin kaikille ja kaikille yhteinen. Myös esteettömyyden vaatimukset lisääntyvät, ja se tarkoittaa rakentamisessakin monien erilaisten tarpeiden huomioonottamista. Koulu voi olla avoin kaikille, ja näin palataan historiaan, jolloin kylän kansakoulu oli henkisen kehityksen keskus.

--- *Koulu on kyllä muutakin varten kun mennään sinne oppimaan jotain opettajan ja opetussuunnitelman säätlemiä asioita. Lapsien pitää saaha olla, luoda ystävyysuhteita. Yks mahollisuus on että koulut avautuu kulttuurille ja harrastuksille entistä enemmän. Siinä mielessä se kyläkouluperinne vois tulla voimaan.*

Lisäksi hän pohti, että nykytekniikka voi tuoda koulun kotiin. Tätä hän piti kuitenkin ei-toivottuna tulevaisuutena.

--- *yks näkymä vois olla että tämmönen virtuaalinen koulu lisääntyy, että lasten ei tarvikaan joka päivä istua taksissa niin monia tunteja, vaan ne seuraa jotain opetusta omalta tietokoneeltaan. Mutta olis se sit jotenkin surullista, jos haja-asutusalueilla tai jossakin alueilla missä koulut on tosi kaukana niin lapset ei sais olla toisten lasten kanssa.*

7 Johtopäätökset

Tässä opinnäytetyössä haluttiin selvittää, miten uudenaikaisessa modernissa oppimisympäristössä kävijät puhuivat kokemastaan ympäristöstä. Tilapuhetta tutkittiin, koska rakennettu ympäristö muodostuu myös verbaalisesti. Puhe kertoo, miten puhuja ymmärtää tilan ja sen olemuksen (Airo 2014). Tieto hankittiin esittämällä viisi avointa kysymystä yhteensä 53 kohdehenkilölle, jotka olivat

tutustumassa uuteen Onerva-kouluun. Huolellisesti täytettyjä kyselylomakkeita palautui 13. Lisäksi haastateltiin kahta kokenutta asiantuntijaa. Vastaukset käsiteltiin laadullisen sisällön-analyysin menetelmin.

Kysely ja haastattelu osoittivat, että Onerva-koulun konseptin on onnistunut ja koettavissa. Koulu nähtiin mielikuvissa myönteisenä, ei vankilana tai harmaana laatikkona. Koulu vertautui mm. satumaahan ja haaveisiin. Vastaajat olivat jo koulunsa käyneitä aikuisia, joten aktiivisuuden ja vapauden korostuminen vastauksissa kertoi vahvasti opettajien pakkovallan alaisuudesta poistumista.

Vaikka Onerva-koulussa onkin olemassa perinteiset koulun elementit, tila jossa tehdään tehtäviä, tila jossa kuunnellaan opettajaa, liikuntatila ja ruokailutila, syntyi vastaajille vahva kokemus uudesta ja avoimesta. Koulun koettiin avautuvan myös koulun ulkopuolelle, ympäristöön. Tämä vastaakin myös yhteiskunnan asettamaa nykyistä käsitystä koulusta, oppimisesta ja oppimisympäristöistä.

Koko konsepti nähtiin arvokkaana ja skaalautuvuuden näkökannalta kokonaisuutena. Koulusta löydettiin myös monia yksittäisiä ominaisuuksia, jotka voitaisiin siirtää jo olemassa oleviin ”vanhanmallisiin” koulurakennuksiin tukemaan uudenlaisen oppimiskäsityksen mukaista opetusta. Skaalautuvuuden perusominaisuus, se että pysyvä ydin ei muutu, vaikka ympärille lisättäisiin muuta, siis säilyisi näitten ominaisuuksien siirtämisen yhteydessä, mikä osaltaan myöskin kertoo vahvasti konseptin onnistumisesta.

Tulokset osoittivat myöskin, että konseptin ymmärtäminen on toteutunut. Tutkimuksen osallistuja käyttivät samoja käsitteitä kuin konseptin suunnittelija ja arkkitehdit. Tuloksia voidaan hyödyntää todentaessa sitä, että uudenlaista oppimiskäsitystä voidaan tukea rakentamalla mallikoulun kaltaisia tiloja tai ottamalla käyttöön sen yksityiskohtia.

Yksilöntason toimijuuden ja yksilön suuremmalle joukolle antamien syötteiden vaikutus koettiin myös suureksi, mikä tuli esiin varsinkin haastatteluista.

Tulevaisuuden koulun eri skenaariot sisältävät paitsi yksilöllisyyden, myös sen, että koulu on hyvä kaikille.

8 Pohdinta

Kiinnostus erilaisiin oppimisympäristöihin heräsi Jyväskylän ammattikorkeakoulun opintojen aikana, kun osallistuin opintojaksolle, jonka yhteydessä saimme suunnitella ja toteuttaa luokkatilan muutoksen perinteisestä ”pulpetit ja liitutaulu”-tyyppisestä tilasta enemmän luovuuteen, yhteistyöhön ja innovointiin kannustavaksi tilaksi. Vieraillessani Onervassa koin uudestaan tämän saman innostuksen ja halusin paneutua aiheeseen syvemmin. Puhe ja kieli vaikuttajana, ihmisen toiminnan ja kokemusten taustalla olevat tekijät sekä ihminen ylipäätään ovat kiinnostaneet minua aina.

Tutkimuksen tekeminen oli opettava prosessi. Järjestelmällisyyden tärkeys niin tiedonhankinnassa, tallentamisessa kuin kirjoittamisessakin, tuli minulle hyvin selväksi. Toisaalta oli erittäin mieluisaa käyttää aikaa aihepiiriin liittyvän kirjallisuuden lukemiseen. Ohessa saattoi eksyä lukemaan muutakin, mikä ei kuitenkaan päätenyt tähän opinnäytetyöhön. Lukeminen on kuitenkin aina ihan itsessäänkin kannattavaa.

Tavoitteet, jotka opinnäytetyölle alussa määriteltiin, toteutuivat. Tarkoituksena oli selvittää, miten Onervasta puhuttiin ja välittyikö avoimuuden konsepti myös niille, jotka olivat Onervassa vain vierailemassa, eivät henkilökuntaa tai muita koulun suunnitteluun osallistuneita henkilöitä.

Kanssakäyminen Onervan yhteyshenkilön kanssa oli rakentavaa ja antoisaa. Ilman tätä yhteyttä, en olisi päässyt tarkastelemaan Onervaa ja sen yksityiskohtia niin perusteellisesti ja läheltä.

Tietoa erilaisista avoimista tiloista liittyen työyhteisöihin on runsaasti tarjolla. Sen sijaan fyysisiä oppimisympäristöjä on tutkittu harvakseltaan, uusin ja laajin tässä työssä käytetty on vuodelta 2011 (Kuuskorpi). Tilapuheesta ja erityisesti koulurakennuksiin liittyvistä tilapuheesta on tietoa saatavilla niukasti.

Koska työ oli otteeltaan laadullinen, ei voida puhua suoraan yleistämisestä kuten määrällisten tutkimusten yhteydessä. Laadullisen työn lopputuloksista, tarkemmin sanottuna aineistosta tehdyistä tulkinnoista, voidaan kuitenkin löytää yleistettäviä/siirrettäviä näkökulmia, joita voidaan hyödyntää muissa vastaavissa

tapauksissa. Tällöin tarkastellaan sitä, mikä ilmiössä on merkittävää ja mikä saattaisi toistua myös laajemmassa mittakaavassa tai toisessa ympäristössä. Tarkoituksen mukainen aineistonkeruu onkin avainasemassa.

Opinnäytetyöni luotettavuuden kannalta voidaan pitää heikkoutena sitä, että niin harvat vastasivat kyselyyn. Aineisto oli kuitenkin riittävä systemaattiseen analyysiin. Vastaajamäärä oli pienehkö, mutta vastausten laatu hyvä. Aineisto myös kyllääntyi/kertaantui niin, että saatiin vahvistettavaa tietoa. Lisäksi tietoa onnistuttiin syventämään haastatteluilla.

Tieto hankittiin Onervassa vierailulla olleilta kävijöitä, ei niiltä, jotka olivat suunnittelemassa tai rakentamassa Onervaa tai olivat Onervan henkilökuntaa. Jatkossa voitaisiin tutkia sitä, millaisia kokemuksia Onervasta on koulun oppilailla, heidän vanhemmillaan tai koulun henkilökunnalla. Ensi-ihastuksen jälkeen puhe koulutiloista voi muuttua ja vastaukset voisivat olla hyvinkin erilaisia tämän opinnäytetyön tuloksiin nähden. Toisaalta, nyt raportoidut mielipiteet voivat jopa vahvistua.

Lisätutkimus koulutiloista ja tilapuheesta kouluympäristöihin liittyen olisi tarpeen. Hyvinvointi avoimissa ympäristöissä niin oppilaan kuin opettajan näkökulmasta olisi myös mielenkiintoista lukea. Seurantatutkimus uusiin avoimiin oppimisympäristöihin sopeutumisesta voisi olla myös paikallaan. Lisäksi olisi mielenkiintoista selvittää kokemuksia ja käsityksiä tilasta määrällisen tutkimuksen keinoin.

Lähteet

- Airo, K. 2014. Workplace and Language. Constructing the user experience of office space. Doctoral dissertation 181. Aalto University School of Engineering. Department of Civil and Structural Engineering. Helsinki: Unigrafia. Viitattu 3.2.2017.
<https://aaltodoc.aalto.fi/bitstream/handle/123456789/14464/isbn9789526059549.pdf?sequence=1>
- Erilaisia oppimisympäristöjä. 2010. Viitattu 26.9.2017.
<https://koppa.jyu.fi/avoimet/mit/virtuaaliset-oppimisympaeristoet/oppimisympaeristoet-ja-alustat/oppimisympaeristoerien-ja-alustojen-taustaa-1/erilaisia-oppimisympaeristoeiae>
- Baloch, S. 2017. Aistiystävällinen koulu. *Autismi*, 3, 49-51.
- Check Market Blog. 2016. The importance of socio-demographics in online surveys. Viitattu 14.7.2016. <https://www.checkmarket.com/blog/socio-demographics-online-surveys/>.
- Cook C. & F. Heath, F. 2000. A Meta-analysis of Response Rates in Web- or Internet Based Surveys. *Educational and Psychological Measurements*, 60, 6, 821–836.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 2000. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Gordon, T., Lahelma, E. & Tolonen, T. 1995. "Koulu on kuin ...". Metaforat fyysisen koulun analysoinnin välineinä. *Nuorisotutkimus*, 13, 3, 3–12.
- Harvey, W.S. 2011. Strategies for conducting elite interviews. *Qualitative Research* 11(4), 431–441.
- Ikonen, K. 2015. Turun koulut aikansa ilmiönä- 140 vuotta yleissivistävää opetusta (1872–2012). Turku: Turun ammatti-instituutti.
- Junkkala, P. & Sääsilahti, N. 1999. Kadun risteyksessä. Jyväskylä: Atena Kustannus.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyöntekijän opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.
- Kananen, J. 2014. Laadullinen tutkimus opinnäytetyönä: miten kirjoitan kvalitatiivisen opinnäytetyön vaihe vaiheelta. Jyväskylä: Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja-sarja.
- Kattilakoski, R. 2016. Oppimista tukeva oppimisympäristö. Esitelmä Hyvä Alku seminaarissa 18.2.2016.
- Kielitoimiston sanakirja. 2017. Viitattu 10.9.2017.
<https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/netmot.exe?motportal=80> .

Koulurakentaminen. 2016. Viitattu 30.9.2016
http://www.mfa.fi/koulurakentaminen_1900

Kuuskorpi, M. & Cabellos Gonzalez, N. 2011. The future of physical learning environment: school facilities that support the user. CELE Exchange, Centre for Effective Learning Environments, No. 2011/11, Paris: OECD Publishing. Viitattu 1.10.2016. <http://dx.doi.org/10.1787/5kg0lkz2d9f2-en>.

Kuuskorpi, M. 2012. Tulevaisuuden fyysinen oppimisympäristö. Käyttäjälähtöinen muunneltava ja joustava opetustila. Väitöskirja. Turun yliopisto, kasvatustieteiden tiedekunta. Turku: Painosalama. Viitattu 30.9.2016.
<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/76724/vaitoskirja2012Kuuskorpi.pdf>

Kuuskorpi, M. 2013. Uudet oppimisprosessit haastavat koulun tilaratkaisut. Uusi oppiminen. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 8. Helsinki.

Ladonlahti, T., Naukkarinen, A. & Saloviita, T. 2010. Yhteinen koulu kaikille. Viitattu 6.10.2017. http://www.edu.fi/erityinen_tuki/yhteinen_koulu_kaikille.

Lahelma, E. 2002. School is for meeting friends: secondary school as lived and remembered. British Journal of Sociology of Education, 23, 2, 367–381.

Laine, K. 1995. "Pakollinen aivojenkasvattamispaikka" – Nuorten metaforia ja koulukokemuksia. Nuorisotutkimus, 13,3, 21–32.

Lindroos, M. & Tolonen, T. 1995. "Koulu on kuin hullujenhuone". Nuorisotutkimus, 13,3, 13–19.

Nevari, J. 2013. Oivaltamo: avautuva oppimistila. Opinnäytetyö, AMK. Lahden Ammattikorkeakoulu, muotoilu- ja taideinstituutti, sisustus arkkitehtuuri. Viitattu 7.2.2016.
http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/58057/Nevari_Julianna.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Oivallus – rakennusblogi. 2016. Viitattu 14.7.2016. <https://www.onerva.fi/avautuva-oppimis-ja-tyoymparisto/>.

Oivallus – Avautuva oppimis- ja työympäristö. 2014. Viitattu: 14.7.2016.
<https://www.youtube.com/watch?v=LBiUSvVzgEo>.

Oivallus-esite. 2015. Viitattu 28.9.2017. <http://www.onerva.fi/wp-content/uploads/2015/09/Oivallus-esite.pdf>.

Paju, P. 2016. Koulua on käytävä. Etnografinen tutkimus koululuokasta sosiaalisena tilana. Viitattu 20.9. 2017.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/koulua_on_kaytava.pdf
 Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, verkkojulkaisu 108.

Partanen, H. 2003. Käyttäjälähtöisyyttä tilasuunnitteluun. Toimivat tilat tilapalveluille. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 22. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014. Opetushallitus 2014.

POL 628)1998. Perusopetuslaki. Annettu 21.8.1998. Viim. muutos 29.12.2016. Viitattu 9.10.2017. <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.

http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html. Viitattu 28.9.2017.

Salo, T. 2003. Metaforat- eli kielen kukkasista kasvatustieteellisessä tutkimuksessa. Powerpoint - aineisto. Turun yliopisto. Viitattu 30.9.2016.

<http://slideplayer.fi/slide/2402321/>

Scenarios for the future of schooling 2001. OECD Better Policies for better lives.

Schooling tomorrow: Knowledge Bank. Viitattu 1.10.2016.

<https://www.oecd.org/site/schoolingfortomorrowknowledgebase/futuresthinking/scenarios/38967594.pdf>

Shih, T-H., & Fan, X. 2008. Comparing Response Rates from Web and Mail Surveys: A meta-analysis. *Field Methods* 20, 249–271.

Tapaninen, A. & Kotilainen, H. 2002. Ympäristö on osa hyvinvointia. Julkaisussa *Ympäristö ja hyvinvointi*. Toim. A. Tapaninen, T. Kauppinen, K. Kivinen, H. Kotilainen, M. Kurenniemi & M. Pajukoski. 90–107. Porvoo: Ws Bookwell.

Tikkanen, P. 2011. METSÄN KESKELLÄ. Erityisoppilaan oppimisen tukeminen fyysisen toimintaympäristön avulla. Pro gradu-tutkielma. Lapin yliopisto, Taiteiden tiedekunnan tekstiilialan Tilan ilme maisteriohjelma. Viitattu 3.2.2017.

https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/60733/Gradu_PaulaTikkanen.pdf?sequence=1.

Turun katedraalikoulu. 2016. Viitattu 30.9.2016.

<http://edu.turku.fi/tiimalasi/vanhat/turrka/>

Uusi oppiminen. 2013. Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan julkaisu 8. Helsinki: Eduskunta.

Roininen, A. & Eronen, J. 2015. Kaikki homekoulut kerätään ensi kertaa kartalle – Yle ja Helsingin yliopisto lähestyvät rehtoreita. Viitattu 10.9.2017.

<https://yle.fi/uutiset/3-8430886>

Liitteet

Liite 1. Saatekirje ja kyselylomake

Hyvä vastaanottaja.

Teen opinnäytetyötäni Jyväskylän ammattikorkeakoulussa palvelujen tuottamisen ja johtamisen koulutusohjelmassa. Opinnäytetyössäni tutkin tilapuhetta ja avoimia oppimisympäristöjä.

Opinnäytetyötä varten kerään aineistoa tiloihin liittyvistä kokemuksista ja mielipiteistä.

Toivon, että teillä olisi hetki aikaa vastata muutamaan kysymykseen. En kerää kyselyssäni minkäänlaisia taustatietoja ja tiedot käsitellään täysin nimettöminä. Yksittäiset vastaukset ovat ainoastaan minun käytössäni.

Kyselyyn voi vastata ohessa olevan qr-koodin kautta tai sähköisesti osoitteessa **<http://tinyurl.com/onerva30-9>**

Jos sopivin vaihtoehto vastaanamiseen on kynä ja paperi niin kysymykset löytyvät myös paperiversiona palautuskuoressa ja vastauksen voi postittaa minulle kuluitta.

Kiitos vastauksista jo etukäteen!

Anni Hämäläinen

Onerva Tilakokemukset Tutkijoiden yö 30.9

1. Jatka lausetta "Onerva on kuin ... "

2. Missä paikassa (Onervassa) viihtyisit parhaiten ja mitä siellä tekisit?

3. Mitä siirtäisit täältä (Onervasta) muihin kouluihin?

4. Kenelle tai mille Onerva mielestäsi avautuu?

5. Mitä Onervaan voisi mielestäsi vielä lisätä?

Liite 2. Asiantuntijahaastattelun teemat

Muista kerrata luottamuksellisuus, aineiston säilyttäminen ja hävittäminen ja käyttäminen

Pyydä lupa haastattelun tallentamiseen

1. Haastateltavan tausta, koulutus, kokemus, osallistuminen koulun kehittämiseen
2. Kokemukset ja elämykset Onervasta ja muista koulutiloista
3. Muutokset koulutiloissa urasi aikana
4. Analysoi suljettua ja avautuvaa oppimistilaa ja niiden merkityksiä
5. Tulevaisuuden koulun kuvailu ja miksi koulu muuttuu